

ANNE PRYDZ SÆTERDALS unike yrkesliv
og sporene hun har satt.

*Overrekkelse av HM Kongens fortjenstmedalje
på Markerud gård 24. august 2024*

HM Kongens fortjenstmedalje er tildelt

Anne Prydz Sæterdal

Anne Prydz Sæterdal (f. 12.06.1939) har lagt et avgjørende grunnlag for at:

- 1 norsk arealplanlegging har regler som skal ivareta barns og unges behov for lek og utfoldelse
- 2 beboermedvirkning og samarbeid mellom offentlige og private aktører inngår i planprosessene med reell betydning for prioriteringer og resultat
- 3 norsk boligforskning ble samlet i ett institutt, Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR)
- 4 frivillige organisasjoner og aktører koordinerer sine interesser og ressurser bedre gjennom lokale Frivillighetsentraler
- 5 norsk kulturminnevern er blitt bedre organisert, synlig og mer slagkraftig

Hverdagsutfordringer som grunnlag for endring

Å kombinere en profesjonell yrkeskarriere med et familieliv med små barn var utfordrende i 1964 da Anne Prydz Sæterdal fullførte arkitektutdannelsen på Norges tekniske høgskole (nå NTNU). Kun 2% av norske barn hadde barnehageplass på 1960-tallet, og småbarnsmødre med yrkesambisjoner var henvist til privat dagmamma for å kunne ta fulltids jobb. Frem til 1977 var fødselspermisjonen 12 uker. Mangelen på likestilling preget også arbeidslivet. Innen arkitektur og fysisk planlegging hadde menn definert både problemstillinger og løsninger ut fra egne behov og erfaringer.

Å erfare, erkjenne og beskrive hverdagsutfordringer sett fra et kvinneperspektiv og identifisere muligheter for endring, er en tydelig og sterk rød tråd gjennom Anne Prydz Sæterdals mangfoldige arbeidsliv. Arkitektutdanningen ble supplert med studier i sosiologi. Hun kombinerte egen praktisk erfaring med forskningsbasert

kunnskap, teori, organisasjonsforståelse, stort mot og genuin menneskekunnskap. Ved å bruke kreative, tverrsektorielle arbeidsmetoder utviklet hun en strategisk innsikt i hvordan en kan møte små og store utfordringer og initiere endring. Hun flyttet på seg når det måtte til for å oppnå forandring. Aktiv innsats innen etter- og videreutdanning av planleggere gjorde henne også til et inspirerende forbilde for mange – særlig for kvinnelige arkitekter og planleggere.

Forut for sin tid

Da etterkrigstidens restriksjoner på kjøp av bil opphørte i 1960, vokste bilparken raskt. Smale veier og bygater førte til lange bilkøer, og i flere byer ble sentrale boligområder foreslått revet for å gi plass for nye motorveier. Grünerløkka og deler av Frogner i Oslo, Marken i Bergen og Bakklandet i Trondheim var nær ved å bli jevnet med jorden for å få byene bedre tilrettelagt for bilisme. Kampen for å bevare de gamle byområdene skulle engasje-

re mange noen år senere. Det samme gjaldt kvinnenes likestillingskamper på hjemmebane og i arbeidslivet. Men forut for disse bevegelsene hadde enkeltpersoner tråkket opp viktige stier, og Anne Prydz Sæterdal var en av dem som gikk i bresjen for endring – alltid forut for sin tid.

Private erfaringer som grunnlag for en karriere

Først og fremst var det byplanlegging som engasjerte Sæterdal i studietiden. Som nyutdannet arkitekt ble hun tilbudt jobb hos Andersson og Skjånes AS¹. Høygravid med barn nummer to og uten utsikter til barnehageplass, takket hun nei til jobben.

En artikkel av Berit Aas som handlet om manglende tilrettelegging for at kvinner kunne ta del i arbeidslivet fordi barnehageplasser og lekeplasser for barn manglet overalt, traff henne og satte spor. Etter selv å ha møtt Berit Aas, sier Sæterdal «jeg skjønnte at om du skal få til ordninger som er tilfredsstillende, så må du skape dem selv.»

I nærområdet på Ruseløkka-Skillebekk i Oslo etablerte fire unge familier et bo-kollektiv og organiserte felles pass av egne barn. Sæterdal ble aksjonist og pådriver for å skaffe lekeplasser og plass for barnehager i bydelen. Selv om kommunens byplankontor støttet aksjonistene, var motstanden sterk fra dem som prioriterte parkering på ledige tomter.

Sæterdal begynte å studere igjen. Hun kunne kombinere omsorg for to småbarn med studier i sosiologi ved Universitetet i Oslo. Sosiologen Dagfinn Aas var sensor og satt i boligforskningsutvalget på Norges byggforskningsinstitutt (NBI). Kombinasjonen av Sæterdals ak-

sjonisterfaringer og utdanning fenget Aas' interesse, og han anbefalte NBI å ansette henne.

Starten som forsker på Norges byggforskningsinstitutt (NBI)

Sæterdal fikk jobb. En ukjent og spennende verden åpnet seg, og etter kort tid ledet hun Boligforskningsavdelingen og var første kvinne i NBIs ledergruppe. Nå kunne hun rekruttere egne medarbeidere og definere forskningsoppgaver. Det skjedde med en målrettet ambisjon om å sikre solid faktagrunnlag for å underbygge og berede grunnen for viktige endringer og nye prioriteringer innen boligplanlegging der også kvinners og barns behov ble vektlagt. Det ble mange rapporter om relevante tema. Best kjent er Ammerudrapporten (1969)² – en kritisk studie av den store, nybygde drabantbyen i Oslo. Rapporten anla et nytt, sosialt perspektiv på hva som skaper godt bomiljø.

I vedlegget *Sæterdals innsats styrket barn og unges rettigheter i planleggingen* (2) beskrives hennes innsats som forsker på 70-tallet. Et seminar i 1971 om barns rettigheter, ble starten på et omfattende barneforskningsprogram³. Programledelsen ble lagt til Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR). Viljen til tverrfaglig samarbeid over institusjonsgrensene var i seg selv nybrottsarbeid. Det utløste også et uvanlig samarbeid mellom flere departementer som senere skulle sette preg både på samfunnsplanleggingen og på Sæterdals egen karriere. Arbeidet satte klare spor i tre stortingsmeldinger som ble fremlagt på 1970-tallet.

Sæterdals erfaringer som aksjonist påvirket hennes arbeidsform – hun var mer opptatt av å se praktiske resultater enn av å skrive rapporter. Utålmodigheten til-

1 Anderson og Skjånes var da et relativt nyttstartet privat konsulentfirma som fikk en sentral rolle da ny Plan- og bygningslov fra 1966 påla alle kommuner å lage overordnede arealplaner. I dag heter firmaet Asplan Viak AS

2 Hansen, Torbjørn og Sæterdal, Anne, 1970: Ammerud. Å boi drabantby. PAX forlag.

3 Haug, Ragnhild, Kolbenstvedt, Marika og Sæterdal, Anne, 1972: Motivasjon og program for studier. Barn og bomiljø rapport 1. NIBR og NBI

tok fordi behovet for endringer i barns nærmiljø var så åpenbart, og i 1974 skiftet hun jobb.

Praktisk innsats med nærmiljøforbedringer i Oslo

I fem påfølgende arbeidsår hos Sosialrådmannen i Oslo kommune (1974-79), la hun et viktig grunnlag for den kommende byfornyelsen i indre by i hovedstaden. Anne Prydz Sæterdal ble rådmannssekretær med betydelige fullmakter og hadde sentrale politikeres tillit.

Den grundige og interessante rapporten «10 års erfaring med nærmiljøarbeid i Oslo»⁴ oppsummerer erfaringene med gårdsromsforbedringer, etableringen av gatetun og lekegater og en rekke andre forsøk og mer permanente tiltak for miljøforbedringer i indre by i Oslo. Her beskrives arbeidsformer, samarbeidspartnere og små og store motsetninger og konflikter. Sæterdal startet opp og ledet dette arbeidet de første årene. Kombinasjonen av planleggingsinnsikt og sosialkunnskap var nøkkelen for å utløse et ekte beboerengasjement og for å finne løsninger på behov som beboerne selv definerte og kunne enes om. Sæterdal var en glimrende pedagog, og hun kunne også skjære gjennom når det trengtes.

Svært nedslitte kvartaler og bygårder ble omfattet av dette arbeidet. Siden krigen hadde Oslo prioritert nybygging og reist den ene drabantbyen etter den andre utenfor sentrum for å avhjelpe boligmangelen. Den store planen for by-motorvei gjennom hovedstaden forutsatte omfattende saneringer og la fortsatt en klam hånd over store deler av boligmassen i indre by. Forslummingen akselererte mens gårdeierne avventet avklaring av hva som skulle rives.

Denne første store nærmiljøatsingen i Oslo ble ledet fra Sosialrådmannens kontor og innebar samarbeid mellom mange kommunale etater. Dette var unikt i seg selv og

krevde klok og fast ledelse, og Sæterdals erfaringer kom godt med. I indre by i Oslo fantes nesten ingen barnehager. Sæterdal trålet selv gårdsrom og kartla tomme bygninger og rivningstomter med potensiale for å etablere midlertidige barnehager. En gruppe kvinnelige arkitekter lærte seg hvordan gode barnehager skulle utformes og hvilke dispensasjoner som trengtes for å kunne etablere barnehager i tette byområder.

Da nærmiljøatsingen i Oslo var vel i gang, gikk Sæterdal inn i et nytt nybrottsarbeid sammen med sosiologer og antropologer. Beboere skulle mobiliseres til deltakelse og medvirkning i byfornyelsen. I tre konkrete byområder: på Tøyen, i Gamle Oslo og på Meyerløkka ved det gamle Rikshospitalet pågikk arbeid over ni år med Sæterdal som pådriver i starten. Dette ga ny og dyp innsikt i hvordan bottom-up prosesser kan fungere og hva som må til om beboere skal ha reell gjennomslagskraft i forbedringen av egne boliger og nærmiljø. Da byfornyelsen i indre by i Oslo senere startet for alvor og Oslo byfornyelse A/S ble etablert (1978), var denne innsikten viktig både for kommunen og for beboerne.

Etter at Statens nærmiljøutvalg ble opprettet i 1981, bidro flere departementer økonomisk. Miljøverndepartementet (MD) engasjerte NIBR for å følge arbeidet og oppsummere erfaringer som kunne deles med andre. I MDs evaluering i 1990 nevnes Sæterdals 1987-rapport⁵ som viste at fysiske miljøforbedringer hadde gode effekter både på fysisk og sosialt miljø.

Erfaringer fra Sæterdals pionertid på 70-tallet er senere også videreført i de store og mer langsiktige satsingene for områdeforbedringer i Oslo øst som f.eks. Grorudallsatsingen og Områdeløftet for Tøyen, Gamlebyen og Søndre Nordstrand som startet opp i 2007.

4 Sommerfelt May og Sæterdal Anne, 1988: Erfaringer med nærmiljøarbeid i Oslo. NIBR. Rapporten ble finansiert av Oslo kommune, Kommunal- og arbeidsdepartementet, Forbruker og administrasjonsdepartementet og Miljøverndepartementet og er tilgjengelig i Nasjonalbibliotekets arkiv.

5 Sæterdal Anne. 1987: «Oppgaver for lokalt fellesskap». NIBR

Nordisk videreutdanning og innsats for nordisk kvinneforskning

I 1977 fikk Anne Prydz Sæterdal plass på videreutdanningskurset for samfunnsplanleggere på Nordiska instituttet for samhällsplanning i Stockholm (Nordplan⁶). Fortsatt var hun ansatt hos Sosialrådmannen i Oslo. Kurset var et tilbud til erfarne yrkesplanleggere fra Danmark, Sverige, Finland og Norge organisert under Nordisk ministerråd. Et inspirerende år vekket forskeren i henne på nytt. Da året var omme, gikk hun tilbake til NBI.

Etter kort tid ble hun tilbudt en forskerstilling på Nordplan knyttet til et nytt forskningsfelt om integrasjon av sosiale hensyn i fysisk og økonomisk samfunnsplanlegging i Norden. Sæterdals kompetanseprofil og spesielle erfaringer var allerede notert på kurset i 1977.

Hun takket ja til en halvtidsstilling, pendlet ukentlig til Stockholm og var tilknyttet Nordplan som forsker i fire år. Et stort nordisk fagnettverk åpnet seg for henne. Hun ble en frontfigur i *Forskergruppen for det nye hverdagslivet* etablert i kjølvannet av den første nordiske kvinnekonferansen for planleggere i Kungälv i Sverige i 1979: *Bygge og bo på kvinners vilkår*. Der drøftet 120 kvinner fra hele Norden hvordan en skulle oppnå et bedre hverdagsliv og hvilke visjoner som skulle legges til grunn. Etter Kungälv fulgte fire nye konferanser og forskning finansiert av Nordisk ministerråd med to bøker som resultat⁷.

Initiativ til å samle norsk boligforskning

Etter tiden i Stockholm, ble det nok en gang retur til NBI, men nå i en ny rolle som innebar tett kontakt med flere departementer. Miljøverndepartementet ba

henne lede en ny stor satsing for å utvikle lokalsamfunn rundt om i landet. Målsettingen var å få i gang lokalt samarbeid mellom offentlige og private aktører. Ministeren selv⁸ brant for dette, og det var en oppgave om krevde mye reising, ulike eksperimenter og tiltak og veiledning. Hun trengte tilhørighet til et miljø med større faglig bredde enn NBI. NIBR hadde det, og Sæterdal flyttet på seg nok en gang og ble leder for en forskergruppe på NIBR.

Med innsikten hun hadde fra NBI og den hun nå fikk, så hun det uheldige i at ikke all norsk boligforskningen var samlet ett sted. Sæterdal lanserte tanken om ny ansvarsdeling mellom forskningsinstituttene, og etter grundige diskusjoner ble all norsk boligforskning flyttet til NIBR mens de bygningstekniske fagmiljøene forble på NBI⁹.

Pådriveren for frivillighetsentraler i Norge

Involvert i store oppdrag arbeidet hun ofte tett på sine oppdragsgivere. Kontakten hun fikk med flere departementer gjorde henne ettertraktet, og de konkurrerte om å ansette henne.

Sosial- og helsedepartementet (SD) ansatte henne som underdirektør tidlig på 90-tallet, igjen med oppgaver som førte henne ut i landet. I SD kunne praktiske erfaringer fra byfornyelsen i Oslo ikke bare anvendes, men også løftes mer overordnet og prinsipielt.

Å supplere offentlige tilbud med frivillig innsats for å styrke og utvikle et lokalsamfunn sto på den politiske dagsorden, og ulike forsøk for å finne ut hvordan det kunne gjøres, ble igangsatt av SD. Sæterdal visste at lokalt samarbeid og koordinering var en nøkkel for hand-

6 Norplan ble opprettet i 1968 og nedlagt i 1986 og samlet hvert år 50 planleggere fra de nordiske landene i tre måneder gjennom et år. Det var også en forskningsinstitusjon som ga veiledning til doktorgradsstudenter.

7 «Det nye hverdagslivet» (1984) og «Veier til det nye hverdagslivet» (1987)

8 Torbjørn Berntsen

9 I dag er NIBR en del av OsloMet med boligforskning er et sentralt forskningsfelt mens NBI inngår i SINTEF og primært dekker byggenæringens kompetansebehov.

ling, og hun ble departementets pådriver for å etablere frivillighetsentraler. Da SD la frem Stortingsmelding 16 (1993-94), «Lat ikkje graset gro att mellom grannar», ble forslaget om statlig støttede frivillighetssentraler fremsatt og etter hvert vedtatt.

«Frivilligsentraler er mangfoldige møteplasser bygget på frivillighetens premisser og lokale ønsker, ivaretatt av ansatte i samhandling med frivillige, lag & foreninger og kommune» er dagens definisjon. I 2023 har 515 slike sentraler rundt om i landet grunnfinansiering fra Kultur- og likestillingsdepartementet, og ny forskrift for deres virksomhet er nettopp vedtatt. Mange har vært med på utviklingen gjennom de 30 årene som har gått, men de første stenene i grunnmuren for det hele la Anne Prydz Sæterdal. Det er lett å kjenne igjen hennes erfaringer fra hva som gir godt nærmiljø, utløser initiativ og ivaretar lokale behov.

Miljøverndepartementet – til topps som konstituert departementsråd

Overraskende tiltrådte Anne Prydz Sæterdal en ekspedisjonssjefstilling i Miljøverndepartementet (MD) i 1995. Hun skulle lede Planavdelingen og tilførte uvurderlig geografisk lokalinnsett og et stort kontaktnett også til dette departementet. Hun hadde vært overalt, drevet lokale utviklingsprosesser og holdt utallige foredrag og workshops. Arbeidsformen endret den kulturen hun trådte inn i. Hun ble i departementet i syv år – de to siste som konstituert departementsråd. Fortsatt er sporene tydelige etter initiativ hun tok, og endringer hun brant for. Som departementsråd benyttet hun anledningen til å gjøre en viktig endring som gjaldt Riksantikvarens rolle og rapporteringslinje til departementet.

NINA-NIKU. Sammenslåing og påfølgende skilsmisse

En overraskende henvendelse kom da vikariatet som departementsråd var nær avslutning – denne gangen fra Norsk institutt for kulturminneforskning NINA/NIKU. Instituttet ble etablert i 1994 da Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU - en forskningsvirksomhet tidligere tilknyttet Riksantikvaren) og Norsk institutt for naturforskning (NINA) ble slått sammen. Begge forskningsmiljøene hadde vært underlagt MD. De ble slått sammen og fristilt med mål om større grad av egeninntjening gjennom oppdragsfinansiering. Løsningen hadde også Sæterdal hatt tro på, men miljøene hadde svært ulike tradisjoner og faglig profil. NINA lå i Trondheim og NIKU i Oslo, og selv om dyktighet og høy kompetanse var en fellesnevner, var de faglige synergiene uklare og hadde vist seg vanskelig å realisere.

Instituttet jaktet en erfaren og klok leder som kunne gi dem en ny start, og førstevalget var Anne Prydz Sæterdal som de kjente fra departementet og hadde stor tillit til. Sæterdal tok utfordringen selv om jobben innebar ukentlig pendling til Trondheim. Men jo bedre hun ble kjent med sin nye arbeidsplass, jo mer uheldig fremsto fusjonen. Hun kom til at den ikke var liv laga. Det er nesten utenkelig å reversere en gjennomført sammenslåing av offentlig virksomhet. Men hun var overbevist om fusjonen hemmet begge miljøene. Hun valgte derfor å gjøre et forsøk, og 1.1.2003 var skilsmissen et faktum.

Kulturminner og kulturvern – behov for å dele kunnskap og erfaringer

Anne Prydz Sæterdal fortsatte å jobbe på NIKU og grep tak i en tidligere idé om å etablere et rådgivningscenter for bevaring og istandsetting av gamle hus. Resultatet ble nettstedet «Bygg og bevar»¹⁰. I dag driftes det av Byggenæringens landsorganisasjon (BNL) og en styringsgruppe der Riksantikvaren, Klima- og miljødepartementet og andre kompetansemiljøer deltar. Fortidsminne-

10 <https://byggogbevar.no>

foreningen, Håndverksinstituttet på Lillehammer og andre relevante museumsmiljøer bidrar, og nettstedet har fått en viktig rolle i norsk kulturminnevern.

Pensjonistlivet – nok et imponerende kapittel

Markerud gård på Slattum i Nittedal kommune tilhører hennes bestefar i noen år etter at Fyrstikkfabrikken i Nittedal ble nedlagt. Det flotte hovedhuset ble bygget for familien Colletts private utflukter allerede tidlig på 1800-tallet. I 2005, et drøyt år for Anne Prydz Sæterdal ble pensjonist, ble den da nedslitte gården lagt ut på tvangsauksjon. Hun skaffet penger, kjøpte gården og sto en omfattende restaurering. Skritt for skritt er bygningene – og nå også den historiske hagen – tilbakeført til fordums prakt.

Da hovedbygningen igjen kunne brukes, ble den åpnet for private arrangementer og for et imponerende program av ulike kulturarrangementer. I dag rommer hovedhuset en bolig og lokaler for sosiale formål. Nittedal kommune og frivillige har etablert *Markerud aktivitetshus*¹¹ som tilbyr to ukentlige samlinger med aktivitet og samvær for demente. Dette har pågått siden 2014, og hun deltar selv som frivillig i disse aktivitetene.

Generøs kunnskapsdeling

Anne Prydz Sæterdal har skrevet, undervist, holdt utallige foredrag og bidratt i styre og utvalg som hun har funnet interessante. Det har vært en ekstra kilde til egen innsikt og hjelp til å forstå og videreutvikle sine ferdigheter som rådgiver og leder. Kunnskapsdepartementet oppnevnte henne som eksternt styremedlem da Norges veterinærhøgskole og Universitetet for miljø og biovitenskap ble fusjonert til det som i dag er Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), nå også samlokalisert i Ås.

Med skarpt blikk og presise tilbakemeldinger har hun alltid vært en støttespiller og en uformell mentor for andre. Hun har delt erfaringer fra egne nederlag og seire og diskutert strategier for å komme videre. Mange – særlig kvinner – har mye å takke henne for.

Langt på vei har Anne Prydz Sæterdal skapt sine egne jobber. Hun har identifisert behov for endring, vurdert alternativer, funnet ut hvem som har makt og myndighet til å gjøre noe og meldt seg til tjeneste. Hun våget å utfordre øvrighetspersoner om fastlåste «sannheter». Hun fikk vid anerkjennelse som leder for komplekse oppgaver som krevde en tverrfaglig tilnærming og samspill mellom aktører med ulike interesser for å lykkes.

11 Markerud Aktivitetshus <https://www.nittedal.kommune.no/globalassets/02-dokumenter/helse-omsorg-og-velferd/markerud-brosjyre-sept-okt-2020.pdf>

Sæterdals innsats styrket barns rettigheter i planlegging

v/Marika Kolbenstvedt

Rundt 1970 døde hvert år 100 barn under 15 år i trafikken. Bare noen få (4%) gikk i barnehage, og fritidshjem fantes ikke. Barn og unge syntes ikke i areal- og transportplanleggingen. Sæterdal var en nøkkelperson i nybrottsarbeidet for utforming og trygging av oppvekstmiljøet i byer og tettsteder som startet på 1970-tallet – en innsats som førte til viktige endringer i regler og retningslinjer og i praksis.

Å synliggjøre barn og unges situasjon og samfunnets håndtering av denne gruppens behov og å utvikle deres rettigheter i samfunnsplanleggingen var Sæterdals første store arbeidsområde. Hennes forskningsrapport om «Å bo i drabantby» handlet om boforhold og levekår på Ammerud¹². Den betegnet 1960-tallets høyblokker som fremmedgjørende bomaskiner. Rapporten var banebrytende når det gjaldt å få inn et sosialt perspektiv i den mer tekniske byggforskningen på Norges byggforskningsinstitutt (NBI).

På seminaret «Barns rettigheter» i 1971 møtte Sæterdal flere likesinnede damer. Det ble starten på *Barneforskningsprogrammet* – et samarbeid mellom Norges byggforskningsinstitutt, (NBI), Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR), som ledet programmet, og Transportøkonomisk institutt (TØI). Det var også et samarbeid mellom forskning og forvaltning. Program-

met skulle øke kunnskapen om barn og unges situasjon og også prøve ut og evaluere nye tiltak¹³.

Bredt samarbeid har alltid vært Sæterdals filosofi, og det la grunnen for støtte fra en rekke departementer. Sæterdals utrettelige pågangsmot og kapasitet bidro til en omfattende og variert produksjon og formidlingsaktivitet:

- *En Verktøykasse for kommunal planlegging med 7 temahefter ble sendt til plan-, skole-, og helseetater i alle norske kommuner*
- *36 rapporter ble publisert i Barn og bomiljø-serien mellom 1971 og 1986. Noen eksempler¹⁴*
- *Barneplaner, som programmet hadde utviklet en modell for, ble laget i halvparten av kommunene med støtte fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet (FAD).*
- *Bred formidling av behovet for mer barnevennlige grep i planleggingen på seminarer i fylker og kommuner og artikler i en rekke faglige og allmenne tidsskrifter, fra Kvinner og klær til Teknisk ukeblad.*

Sæterdal hadde, med bakgrunn fra NTH-revyer i studietiden, et særlig talent for nye og kreative formidlingsformer. Etter flere rapporter som beskrev hvordan barn og unges interesser på ulike måter tilsidesettes i den kommunale planleggingen (*Barns interesser i planleggingen*¹⁵) og på detaljplanet (*Ikke en gang en sandkasse*)¹⁶, laget barne-

12 Hansen, Torbjørn og Sæterdal, Anne 1970: Å bo i drabantby. PAX forlag.

13 Haug, Ragnhild, Kolbenstvedt, Marika og Sæterdal, Anne 1972: Motivasjon og program for studier. Barn og bomiljø Rapport 1. NIBR og NBI.

14 Sæterdal, Anne og Carelius, A. 1972: Et utvalg nordisk litteratur om barn og ungdoms forhold til de fysiske omgivelser. Barn og bomiljøserien nr 2. NIBR/NBI.

Sæterdal, Anne og Farner, Asle 1985: Barneplaner. Erfaringer 1984. Barn og bomiljøserien 32. NIBR.

15 Kolbenstvedt, Marika og Sæterdal, Anne 1977: Barns interesser i planleggingen. Hvordan offentlige mål for barns nærmiljø følges opp i regelverk og praksis. NIBR rapport 42.

16 Haug, Ragnhild, Kolbenstvedt, Marika og Sæterdal, Anne, 1977: Ikke engang en sandkasse. Eksempler på hvordan barns interesser blir tilsidesatt i planleggingen. NIBR og NBI. Barn og bomiljø 14

gruppen et skuespill.¹⁷ Det ble spilt på seminarer rundt om i landet som grunnlag for diskusjoner. Deltagerne fikk viktige roller. Det ble også spilt i NRK. På en morsom måte illustrerte skuespillet hvordan 10 små lekeplasser blir til 1. Dette skjer:

«... på tross av at planleggere lager gode planer, til tross for at det finnes retningslinjer, til tross for at det finnes finansieringsordninger, til tross for at det finnes foreldre som vil satse tid og krefter på å bedre barns nærmiljø.»

Viktig formidling var det også at Barneprogrammet og Sæterdals arbeid ga innspill til tre stortingsmeldinger:

- *St. meld. nr. 76 (1971-72) Om boligspørsmål som framsatte en rekke krav til et godt bomiljø, blant annet basert på Ammerudrapporten.*
- *St. meld. nr. 17 (1977-78) Om barns oppvekstvilkår - den første stortingsmeldingen om barns situasjon i Norge som særlig pekte på de prosessuelle svakheter i plansystemet*
- *St.meld. nr.16. (1979 -80) Bedre nærmiljøer som lanserte behovet for normalretningslinjer for å sikre barn og unges interesser i nærmiljøet. Et første inn-spill Rikspolitiske retninger for barn i planleggingen som ble godkjent av Stortinget i 1987.*

En studie av «Bybarna i forskning og planlegging» beskriver arbeidet slik:

«1970 og 80-årenes omfattende produksjon og grundige nybrottsarbeid for utforming av oppvekstmiljøet i byer og tettsteder som en innsats som i sin tid førte til viktige endringer i planapparatet, først og fremst RPRBU¹⁸ og den lovfestede ordningen med kommunale barnerepresentanter.»¹⁹

Sæterdals klare og handlingsrettede strategi om at det nytter å jobbe sammen for å oppnå forbedringer i praksis, framgår i flere artikler.²⁰ Hennes erfaringer ble også delt gjennom foredrag og artikler i Sverige.²¹

Sæterdals grunnleggende filosofi kan illustreres med et sitat fra Hanstadrapporten (1981):

«Det er bra med visjoner om de blir forpliktende for handling! Det er bra med planleggere om de ikke resignerer, men jobber for å komme videre noen skritt i riktig retning.»²²

Det var derfor naturlig at Sæterdal gikk videre fra forskningen på NBI til Sosialrådmannen i Oslo. Her kunne hun få registrert situasjonen for barna og få fram finansiering til gårdsroms-saneringer og stoppe den motstanden som de første forsøkene (finansiert av trafikksjefen) hadde møtt.²³ Sæterdals arbeid styrket barns interesser i byplanleggingen i Oslo og ga dem klart bedre levevilkår²⁴.

17 Kolbenstvedt, Marika og Sæterdal, Anne m fl, 1979: Rollehefte til skuespillet Ti små lekeplasser. Et skuespill om hvorfor barns interesser tilsidesettes. Barn og bomiljøserien nr. 16 samt BO, nr. 3, 1979.

18 Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging. Formålet er å styrke barn og unges interesser og medvirkning. Fastsatt av Miljøverndept. (MD) i 1995 og gitt med hjemmel i Plan- og bygningsloven. Lovdata.

19 Hammarqvist, Kjersti og Stenbråten/Harildstad, Ida 2009: Bybarna i forskning og planlegging. Norsk form.

20 Kolbenstvedt, Marika og Sæterdal, Anne 1978: Tenke det, ønske det, ville det med! Men gjøre det? I: Kari Bruun Wyller & Thomas Chr Wyller (red). BARN, Motmeldinger 4. Oslo, Gyldendal.

21 Kolbenstvedt, Marika og Anne Sæterdal, 1980

* Bäst om barn föddes vuxna. Om planeressing för barn i norska kommuner. HSBs tidsskrift Att bo.

* Samvirke og solidaritet – nøklen til et bedre bomiljø. Uppsats til NBO-konferansen «Ett socialt utvecklande boende» i Ronneby.

22 Sæterdal, Anne og Kolbenstvedt, Marika: 1981: Handstad. Stockholms stad.

23 Kaul, Sigrun og Kolbenstvedt, Marika 1972: Søkelys på bakgården. Forsøk på en gårdsromsanering på Majorstua i Oslo. Muligheter og midler til gjennomføring av forbedringstiltak. NIBR rapport.

24 Sommerfelt, May og Sæterdal, Anne 1988. Erfaringer med nærmiljøarbeid i Oslo. NIBR.

CV Anne Prydz Sæterdal (f.12.06.1939)

Utdanning

- Sivilarkitekt fra NTH 1964
- Sosiologi mellomfag (i dag bachelor) UiO 1966
- Videreutdanning for nordiske planleggere, NORDPLAN Stockholm 1977

Yrkeskarriere

- Norges byggforskningsinstitutt (NBI) 1967 -1973
Leder av Boligforskningsavdelingen
- Sosialrådmannens kontor, Oslo kommune 1974-1979
Planlegger og rådmannssekretær
- Videreutdanning/forskerutdanning, NORDPLAN Stockholm 1980-1984
Lektor
- Norges byggforskningsinstitutt (NBI) (1979-1980 + 1984-1985)
Forskningsleder
- Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) 1985-1991
Leder for forskningsgruppen for boligforskning
- Sosialdepartementet 1992-1994
Underdirektør
- Miljøverndepartementet 1995-2002
Ekspedisjonssjef
Konst. departementsråd
- Norsk institutt for naturforskning/Norsk institutt for kulturminneforskning (NINA/NIKU) 2002-2004
Administrerende direktør
- Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) 2004-2006
Rådgiver

Pensjonistaktiviteter

- Markerud gård, Nittedal
- Restaurering 2006-2009
- Levende hus – kulturaktiviteter 2011-2013
- Markerud aktivitetshus – tilbud for demente 2014 - dd

Teksten er et særtrykk av den anbefalingen som ligger til grunn for HM Kongens beslutning
og er skrevet av Ellen de Vibe, Marika Kolbenstvedt og Inger Stray Lien